MASOFAVIY TA’LIM TIZIMINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Islikov Sayid Xalilovich - Guliston davlat universiteti Masofaviy ta’lim kafedrasi mudiri

Annotatsiya: Maqolada oliy ta’lim tizimida masofaviy ta’lim va uni o‘ziga xos xususiyatlari, masofaviy ta’lim tizimini tashkil kilish usul, shakl va vositalari, ahamiyati, masofaviy o‘qitishning metodik, iqtisodiy, sotsial va psixologik yutuqlari va afzalliklari haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: masofaviy o‘qitish, masofaviy ta’lim, ta’lim

Jamiyat rivojining yangi shart-sharoitlari axborotlashgan jamiyat talablariga javob beruvchi zamonaviy o‘qitish texnologiyalaridan foydalanib, yangi mutaxassislarni tayyorlashni vazifa qilib qo‘ymoqda. Axborot texnologiyalarini hayotimizning turli jabhalariga keng va jadal kirib borishi axborotlashgan jamiyatni shakllantirishga zamin yaratmoqda. “Elektron ta’lim”, “Elektron hukumat”, “Elektron boshqaruv”, “Masofaviy ta’lim”, “Ochiq ta’lim”, “Axborotlashgan iqtisodiyot” kabi tushunchalar hayotimizga keng kirib keldi. Axborotlashgan jamiyatning tashkiliy-texnologik asosini global informatsion tarmoq -Internet tashkil etadi. Ana shunday texnologiyalardan biri masofaviy o‘qitish texnologiyasidir. Bugungi kunda masofaviy o‘qitish tizimi dolzarb masalalardan bo‘lib, uning uslublari, texnologiyalari, usul va vositalarini yanada takomillashtirish muhim sanaladi.

Masofaviy ta’limda talaba va o‘qituvchi fazoviy bir-biridan ajralgan holda o‘zaro maxsus yaratilgan o‘quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa va Internetning boshqa texnologiyalari yordamida doimiy muloqotda bo‘ladilar. Internet texnologiyasini qo‘llashga asoslangan masofaviy o‘qitish jahon axborot ta’lim tarmog‘iga kirish imkonini beradi, integratsiya va o‘zaro aloqa tamoyiliga ega bo‘lgan muhim bir turkum yangi funktsiyalarni bajaradi.

Ma’lum sabablarga ko‘ra, ta’lim muassasalarining kunduzgi bo‘limlarida tahsil olish imkoniyati bo‘lmagan, masalan, sog‘ligi taqoza etmaydigan, mutaxassicligini o‘zgartirish niyati bo‘lgan yoki yoshi katta, malakasini oshirish niyati bo‘lgan kishilar uchun masofaviy o‘qitish qulay o‘qitish shakli hisoblanadi.

Masofaviy o‘qitishda turli xil axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalaniladi, ya’ni har bir texnologiya maqsad va masala mohiyatiga bog‘liq. Masalan, an’anaviy bosma usuliga asoslangan o‘qitish vositalari (o‘quv qo‘llanma, darsliklar) talabalarni yangi material bilan tanishtirishga asoslansa, interaktiv audio va video konferentsiyalar ma’lum vaqt orasida o‘zaro muloqotda bo‘lishga, elektron pochta to‘g‘ri va teskari aloqa o‘rnatishga, ya’ni xabarlarni jo‘natish va qabul qilishga mo‘ljallangan.

Oldindan tasmaga muhrlangan videoma’ruzalar talabalarga ma’ruzalarni tinglash va ko‘rish imkonini bersa, faksimal aloqa, xabarlar, topshiriqlarni tarmoq orqali tezkor almashinish talabalarga o‘zaro teskari aloqa orqali o‘qitish imkonini beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, ta'lim jarayonida ayni vaqtda qayta-qayta tilga olinayotgan ayrim terminlar tavsifi va ta'riflarni keltirib o'tamiz.

Masofaviy o'qitish – eng yaxshi an'anaviy va innovatsion metodlar, o'qitish vositalari va formalarini o'z ichiga olgan sirtqi va kunduzgi ta'lim singari axborot va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim formasidir.

Masofaviy o'qish – bu yangi axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya texnologiyalari va texnik vositalariga asoslangan ta'lim tizimidir. U ta'lim oluvchiga ma'lum standartlar va ta'lim qonun-qoidalari asosida o'quv shart-sharoitlari va o'qituvchi bilan muloqotni ta'minlab berib, o'quvchidan ko'proq mustaqil ravishda shug'ullanishni talab qiluvchi tizimdir. Bunda o'qish jarayoni ta'lim oluvchini qaysi vaqtda va qaysi joyda bo'lishiga bog'liq emas.

Masofaviy ta'lim – masofadan turib o'quv axborotlarini almashuvchi vositalarga asoslangan, o'qituvchi maxsus axborot muhit yordamida, aholining barcha qatlamlari va chet ellik ta'lim oluvchilarga ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi ta'lim majmuaidir.

Masofaviy o'qitish tizimi – masofaviy o'qitish shartlari asosida tashkil etiladigan o'qitish tizimi. Barcha ta'lim tizimlari singari masofaviy o'qitish tizimi o'zining tarkibiy maqsadi, mazmuni, usullari, vositalari va tashkiliy shakllariga ega.

Ta'lim muassasalarida masofaviy ta'lim asosida o'qitish tizimini tashkil etishda quyidagi asosiy tamoyillar alohida ahamiyatga ega:

- o'quv jarayonini loyihalashda ishlab chiqilgan didaktik modelining pedagogik tomondan ustuvorligi;
- yangi informatsion pedagogik texnologiyalarning maqsadga muvofiqligi;
- ta'lim mazmunining davlat ta'lim standartlariga muvofiqligi;
- axborot va materiallar xavfsizligi;
- ta'lim oluvchilar bilim darajasining boshlang'ich sifat nazorati shartligi;
- o'qitish texnologiyasining tizimga mos kelishi;
- o'quv jarayonining mobilligi.

Masofaviy ta'limning metodik, iqtisodiy, sotsial va psixologik yutuqlari va afzalliklari mavjud. Metodik yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

• dars jadvalni qulayligi - o'quvchi o'ziga ma'qul bo'lgan vaqtda o'quv jarayoniga qatnashishi mumkin;

• qulay foydalanish manzillari - o'quvchi internet kafe, uy, mehmonxona, ish joyida va boshqa joylardan o'quv jarayoniga qatnashishi mumkin;

• qulay o'qish tempi - ta'lim, o'quvchilar yangi bilimlarni tushunish tempida o'tkaziladi;

• qulay o'quv reja - o'quv rejani talabalarga individual va davlat ta'lim talablariga mos holatda tashkil qilish mumkin;

• ma'lumotlar bazasini to'planishi - oldingi o'qigan talabalar bilimlarini to'plash va undan foydalanish imkoniyati;

• ko'rgazmali qulayliklar - multimediya imkoniyatlaridan to'liq foydalanish imkoniyati;

• malakali o'qituvchilarni tanlab ta'lim jarayoniga jalb qilish;

• dars jarayonini yozib olish va uni qayta ko'rish imkoniyatining mavjudligi.

Iqtisodiy yutuqlar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

• cheksiz masofaga ta'lim berish - o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi masofa hech qanday ahamiyatga ega emas;

• ish jarayoniga xalaqit bermasligi - o'quvchi ishdan ajralmas holatda ta'lim oladi;

• o'quvchilar sonini oshirilishi - masofaviy ta'lim texnologiyalarni to'liq qullagan o'quv muassasa talabalar soni 2-3 barobar oshishi mumkin;

• arzon narxi - masofaviy ta'lim kurslari oddiy kurslarga qaraganda 2 va 3 barobar arzon.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, masofaviy ta'lim asosida o'qitish bugungi zamonaviy ta'limning eng muhim va tobora rivojlanib borayotgan shakli sanaladi. Demak masofaviy ta'lim tizimi o'qitishning yangicha zamonaviy shakli bo'lib, u ta'lim oluvchining o'quv fanlarni mustaqil o'zlashtirishi, mavjud holatni baholashi, mantiqan yondashgan holda xulosa qilish qobiliyatlarini, kreativ fikrlashini rivojlantiradi. Bugungi kunda ko'pgina ta'lim muassasalari, yirik korxona va tashkilotlar o'z mutaxassislarini tayyorlashda, malakasini oshirishda ushbu tizimdan keng foydalanib kelmoqda, bu o'z navbatida ta'lim oluvchining mustaqil bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi bilan birga, muammolarsiz amaliy faoliyatni davom ettirishiga katta imkoniyat bermoqda. Masofaviy ta'limning yana bir qulayligi o'qitish uchun zarur bo'ladigan tashkiliy texnik infratuzilmaning tejalishi bo'lib, moliyaviy xarajatlar asosan o'quv-uslubiy materiallar tayyorlash hamda internet trafik uchun sarflanadi.

Shunday qilib, ushbu shaklda amalga oshirilgan masofaviy ta'lim kurslari ta'lim oluvchilarga muayyan bir soha faoliyatining ilg'or yutuqlaridan xabardor qilish, faoliyat uchun zarur kasbiy mahoratini oshirish, xodimlarning kasbiy faoliyati davomida tayyorgarligini doimiy oshirishi, nazariy va amaliy bilim, ko'nikma va malakalarini amaliyotda qo'llashi orqali kasbiy kompetentligini takomillashtirishda samaradorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. – T.: Fan, 2009

2. Mamataliev T. Masofaviy ta'lim: ta'limning yangi imkoniyatlari: metodik qo'llanma – T.: "Yetakchi nashriyoti", 2024 y. – 28 b.

3. Shaymatov J.N., Masofaviy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari / Academic research in educational sciences volume 2 issue 2 /2021 284-291 b.

4. Allayarova S.N., Sayitova U.H. Masofaviy ta'lim: mazmuni, imkoniyatlari va kamchiliklari / Academic research in educational sciences volume 2 issue 1 / 2021, 930-936 b.